

Üniversite Öğrencilerinin Özgecilik Düzeyleri İle Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi*

Başak DUMAN¹

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji, basakduman@stu.aydin.edu.tr,
ORCID:0000-0002-0397-6768

Özet: Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeyleri ile sosyodemografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubu İstanbul ilinde yükseköğrenime devam eden 401 katılımcıdan oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında Özgecilik Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin cinsiyet, gelir durumu, sınıf düzeyi değişkenlerine farklılık gösterdiği tespit edilirken; yaş, bölüm, travma kaynağı değişkenlerine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılıma uyup uymadığı Shapiro-Wilk testi ile test edilmiştir ve normal dağılıma uymayan değişkenler medyan, minimum ve maksimum değerleri ile verilmiştir. İki grup arasındaki farkların analizinde "Mann Whitney U", 3 veya daha fazla grup arasındaki farklar için "Kruskal Wallis H" testi uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, Özgecilik, Fedakarlık

Examination of University Students in Terms of Altruism and Sociodemographic Variables

Abstract: The aim of this research is to reveal whether the altruism level of university students differ according to sociodemographic variants. The study group of the research consists of 401 participants who continue their higher education in Istanbul. The Personal Information Form prepared by the researcher and the Altruism Scale were used to collect the data. As a result of findings, it was determined that the altruism levels of university students differed in terms of gender, income status and class level; but they did not differ in terms of age, department and the source of trauma. "Shapiro-Wilk Test" was used to determine whether the variables fit the normal distribution or not, and the variables not fitting the normal distribution were given with median, minimum and maximum values. The "Mann Whitney U" test was used for the analysis of the differences between the two groups, and the "Kruskal Wallis H" test was used for the differences between three or more groups.

Key Words: University students, Altruism, Sacrifice

1. GİRİŞ

Özgecilik kavramını çeşitli bilim dallarından birçok araştırmacı ele almaktadır. Özgecilik kavramı geniş bir anlam ve kullanım alanına sahip olduğundan dolayı tek bir tanım belirtmek mümkün değildir (Karadağ ve Mutağçılar, 2009: 43).

Özgecilik kavramı, Latince kelime olan "alter" (başkası için) kelimesinden türetilmiştir (Mastain, 2006: 27). Karadağ ve Mutağçılar (2009) özgecilik kavramını, sosyal (prososyal) davranış ya da yardımsever davranış olarak tanımlamışlardır.

Özgecilik kavramı psikoloji terimleri sözlüğünde, ihtiyacı olan kişilere ödül beklemezsizin gönüllü olarak yapılan faydalı davranışlar olarak tanımlanmıştır. Özgeci davranışlar istekli bir şekilde ortaya koyulmaktadır (Erkuş, 1994: 16).

Başkaları için kendinden vazgeçen fedakarlık yapan kişiye özgeci denir (Littauer, 2002: 192). Özgeci kişilik, farklı ortamlarda bir başkasına yardım etmeye meyilli olan kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2000: 557).

Bireyler sosyal bir varlıktır. Tüm yaşamı boyunca istek ve ihtiyaçları doğrultusunda sosyal ilişki kurmak zorundadır. Kişilerin kurduğu bu ilişkiler kişisel, sosyal ve mesleki hayatını etkilemektedir. Sosyal ilişkilerin kurulmasında sosyal davranışlar etkilidir. Bireyin fiziksel sağlığına ve ruhsal sağlığına olumlu yönde katkıda bulunmayı amaçlayan davranışlara toplum yanlısı davranış denilmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalçılar, 2014: 21).

Toplum yanlısı davranışların tercih edilmesi ve niteliği, sosyal ilişkinin kalitesini belirlemede önemli bir ölçüttür. Toplum yanlısı davranışların en önemlisi özgecildir. Özgecilik, karşılığında bir bedel

* Bu çalışma Başak DUMAN'ın Dr.Öğr. Üyesi Engin EKER'in danışmanlığında yürütülen "Üniversite Öğrencilerinin Çocukluk Çağı Travması ve Özgecilik Düzeyi İle Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

ödemek gerektiği zaman da bile başka bir kişiye yardım etme isteğiyle yapılan davranışlardır (Aronson, Wilson ve Akert, 2012: 623).

Toplumda alışkanlık haline gelen tüm eylemleri ifade eden sosyal davranış kavramıdır (Bakırcıoğlu, 2012: 66). Özgecilik kavramı, sosyal davranış ana başlığı altında yardım etme kavramı ile beraber ele alınmaktadır. Yardım etme kavramında, başka kişinin rahatlığını ve iyiliğini düşünmeyi ve desteklemeyi içeren eylemler olarak belirtilmektedir. Yardım etme kavramında, yardım eden kişinin niyeti ve bir çıkarı olup olmaması önemli değilken özgecilikte karşılık beklemeden yapması ve niyet son derece önemlidir (Yavuzer ve diğ., 2006: 950).

Özgecilik kavramı olumlu sosyal davranış ya da yardımsever davranış olarak tanımlanmaktadır (Karadağ ve Mutafçılar, 2009: 43). Özgecilik, kişisel olarak iyi olmaya hizmet ettiğinden dolayı özgeciliğin kendi ödülünü oluşturduğunu söylemek mümkündür (Cohen, 1972: 41). Özgeci insanlar için iyi hissetmek gibi ödülleri olsa da özgecilikte önemli olan karşısındaki kişinin iyiliği olmalıdır (Batson ve Shaw, 1991: 117).

Özgeci davranış; başka kişilere yardım etmenin verdiği haz dışında herhangi ödül beklentisi olmadan başkasına yardım etmeye gönüllü olmaktır. Özgeci davranışını özgeci olmayandan ayıran şey niyettir. Örneğin, kendi hayatını tehlikeye atarak zor durumda olan birini yanmakta olan binanın içinden kurtaran, sonra da herhangi bir ödül ve karşılık beklentisi olmadan kimsenin davranış özgeci olarak kabul edilir (Taylor vd., 2010: 476).

Özgecilik cinsiyet, yaş, gibi birtakım bireysel farklılıklardan ve yardım edilen kişinin özelliklerinden etkilendiği gibi kişilerin tercihlerini de etkileme gücüne sahiptir (Akbaba, 1994: 21). Özgeciliğin temelleri arasında yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyler vardır. Yapılan araştırmalarda özgeciliğin okul yılları süresince zamanla geliştiğini göstermiştir. Lise döneminde sosyal öğrenme ile özgecilik düzeyinin arttığı görülmüştür (Johnson, 2000). Yaşı daha büyük olan çocukların daha küçük çocuklara göre daha fazla özgeci davranışlar gösterdiği saptanmıştır (Chou, 1998: 197). Özgecilik kavramına cinsiyet yönünden bakıldığında ise, cinsiyetlerin yardım etme güdülerinin aynı olmamasından dolayı özgecilik düzeylerinde bir farklılaşma gözlenmektedir. Kadınlar erkeklere göre daha duyarlı olduğundan dolayı özgecilik düzeyleri daha yüksek olabileceği saptanmıştır. Erkeklerin gelirlerini kendiler ve bir başkası arasında daha eşit paylaşabildiğini gösteren araştırmaların da olduğu kaydedilmiştir (Johnson, 2000). Sosyoekonomik durumu iyi olan kişilerin

sosyoekonomik durumu kötü olan kişilere göre daha çok özgeci davranışlar sergilediği belirtilmektedir (Hoffman, 2011: 880).

Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeyi sosyodemografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

Hipotezler:

H1: Özgecilik düzeyi sosyodemografik değişkenlere göre farklılık göstermektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama deseni kullanılmıştır. İlişkisel tarama deseni, iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve\veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2016).

Araştırmanın evreni, İstanbul ilinde yükseköğrenime devam eden üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi İstanbul ilinde yükseköğrenime devam eden 401 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmada örneklem seçilirken uygun örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Araştırmacıya zaman ve maliyet açısından avantaj sağlayan ve kolay ulaşabileceği örneklemelerden seçtiği bir yöntemdir (Büyükoztürk ve ark., 2015).

2.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan kişilerin cinsiyetini, yaşını, sınıf düzeyini, bölümünü, sosyoekonomik düzeyini, daha önce bir travmatik yaşantıya maruz kalmış ise travmanın kaynağının ne olduğuna yönelik çeşitli demografik özelliklere dair soruları içermektedir.

2.2. Özgecilik Ölçeği

Özgecilik ölçeği, Rushton ve arkadaşları tarafından (1981) geliştirilmiştir ve 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 5'li Likert tipi şeklindedir. Ölçekte ters kodlanan madde yoktur. Özgecilik Ölçeği'nin Türkçe uyarlanması Tekeş ve Hasta (2015) tarafından yapılmıştır. Orijinal formunda tek faktörlüdür. Türkçeye uyarlanmış versiyonunda bağışçılık ve yardım etme olarak 2 faktörlü yapıdadır. Cronbach Alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı .84'tür. Ölçeğin yardım etme alt boyutunun Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .81, bağışçılık alt boyutunun ise .70'dir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı .83 olarak bulgulanmıştır. tutarlılık katsayıları sırasıyla .81, bağışçılık alt boyutunun ise .70'dir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı .83 olarak bulgulanmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Değişkenlerin normal dağılıma uyup uymadığı Shapiro-Wilk testi ile test edilmiştir. Normal dağılıma uymayan değişkenler medyan, minimum ve maksimum değerleri ile verilmiştir. İki grup arasındaki farkların analizinde “Mann Whitney U”, 3 veya daha fazla grup arasındaki farklar için “Kruskal Wallis H” testi kullanılmıştır. İstatistiksel analizler IBM SPSS Statistics 22.0 programında yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi 0,05 alınmıştır.

2.4. Ölçeğin Güvenirlik Analizi

Özgeçelik Ölçeği'nin iç tutarlılık katsayısı $C_{\alpha} = 0,885$, yardım etme alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı $C_{\alpha} = 0,844$, bağışçılık alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı $C_{\alpha} = 0,787$ olarak hesaplanmıştır. Özdamar'a göre (2002: 673) güvenilirlik katsayısı; $0,60\alpha \leq 0,80$ ise ölçek güvenilir, $0,80\alpha \leq 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir. Elde edilen C_{α} Katsayıları kullanılan ölçeklerin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcıların Özellikleri

Tablo 1: Katılımcıların Özellikleri

		Frekans	Yüzde	Birikimli Yüzde
Cinsiyet	Kadın	245	61,1	61,1
	Erkek	156	38,9	100
Yaş	18-20 yaş	112	27,9	27,9
	21-25 yaş	241	60,1	88
	26-30 yaş	27	6,7	94,8
	31-35 yaş	18	4,5	99,3
	36-40 yaş	3	0,7	100
	Psikoloji	43	10,7	10,7
Bölüm	Hukuk	61	15,2	25,9
	Makine			
	Mühendisliği	57	14,2	40,1
	Odyoloji	28	7	47,1
	Tıp	27	6,7	53,9
	Okul Öncesi	43	10,7	64,6
	Öğretmenliği			
	Mimarlık	59	14,7	79,3
	İşletme	20	5	84,3
	Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	25	6,2	90,5
Sınıf	Uluslararası İlişkiler	38	9,5	100
	1.sınıf	74	18,5	18,5
	2. sınıf	91	22,7	41,1
	3. sınıf	80	20	61,1
	4. sınıf	145	36,2	97,3
	5. sınıf	3	0,7	98
Gelir Durumu	6. sınıf	8	2	100
	Düşük	82	20,4	20,4
	Orta	287	71,6	92
Çocukluk Döneminde Travmaya Maruz Kalma Durumu	Yüksek	32	8	100
	Evet	166	41,4	41,4
Yaşanılan Travmanın Kaynağı	Hayır	235	58,6	100
	Aile (1.dereceden yakın anne, baba, kardeş)	74	18,5	44,8
Yaşanılan Travmanın Kaynağı	Akrabalar	25	6,2	60
	Herhangi bir yakınınız	5	1,2	63
	Arkadaş/arkadaşlar	21	5,2	75,8

Tanıdığınız biri/birileri	16	4	85,5
Yabancı/yabancılar	4	1	87,9
Bir durum	20	5	100

Araştırma kapsamında %61,1'ikadın, %38,9'u erkek olmak üzere 401 katılımcı yer almaktadır. Katılımcıların %27,9'u 18-20 yaş aralığında, %60,1'i 21-25 yaş aralığında, %6,7'si 26-30 yaş aralığında, %4,5'i 31-35 yaş aralığında, %0,7'si ise 36-40 yaş aralığındadır. Katılımcıların %10,7'si psikoloji, %15,2'si hukuk, %14,2'si makine mühendisliği, %7'si odyoloji, %6,7'si tıp, %10,7'si okul öncesi öğretmenliği, %14,7'si mimarlık, %5'i işletme, %6,2'si fizik tedavi ve rehabilitasyon, %9,5'i ise uluslararası ilişkiler bölümünde öğrencidir. Katılımcıların %18,5'i birinci sınıf, %22,7'si ikinci

sınıf, %20'si üçüncü sınıf, %36,2'si dördüncü sınıf, %0,7'si beşinci sınıf, %2'si ise altıncı sınıf öğrencisidir. Katılımcıların %20,4'ü düşük gelir düzeyine, %71,6'sı orta gelir düzeyine, %8'i ise yüksek gelir düzeyine sahiptir. Katılımcıların %41,4'ü çocukluk döneminde travmaya maruz kalmış, %58,6'si ise kalmamıştır. Katılımcıların %18,5'i ailesi tarafından, %6,2'si akrabaları tarafından, %2'si herhangi bir yakını tarafından, %5,2'si arkadaşları tarafından, %4'ü tanıdığı birileri tarafından, %1'i yabancılar tarafından travmaya maruz bırakılmıştır. Katılımcıların %5'i ise herhangi bir durum ile travma yaşamıştır.

3.2. Katılımcıların Özgeciliğin Düzeylerinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Tablo 2. Katılımcıların Özgeciliğin Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

	Cinsiyet	n	Medyan	Min	Maks	p değeri
Yardım Etme	Kadın	245	56	22	70	0,696
	Erkek	156	55	20	70	
Bağışçılık	Kadın	245	24	10	30	<0,001
	Erkek	156	21	7	30	
Özgeciliğin Ölçeği	Kadın	245	79	32	100	0,034
	Erkek	156	76	27	100	

$p < 0,05$, Mann Whitney U Testi

Katılımcıların bağışçılık düzeyleri ($p < 0,001$) ve özgeciliğin düzeyleri ($p = 0,034$) cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir. Kadınların bağışçılık

düzeyleri ve özgeciliğin düzeyleri erkeklere kıyasla daha yüksektir. Katılımcıların yardımlaşma düzeyleri ($p = 0,696$) cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Özgeciliğin Düzeylerinin Yaşa Göre İncelenmesi

	Yaş	n	Medyan	Min	Maks	p değeri	İkili Karşılaştırmalar
Yardım Etme	18-20 yaş	53,5	22	22	70	0,113	
	21-25 yaş	56	20	20	70		
	26-30 yaş	56	36	36	70		
	31-35 yaş	58	37	37	70		
	36-40 yaş	48	37	37	63		
Bağışçılık	18-20 yaş	22	10	10	30	0,373	
	21-25 yaş	23	7	7	30		
	26-30 yaş	21	13	13	30		
	31-35 yaş	25	12	12	30		
Özgeciliğin Ölçeği	36-40 yaş	18	16	16	23	0,287	
	18-20 yaş	112	77	32	100		
	21-25 yaş	241	78	27	100		
	26-30 yaş	27	80	49	100		

31-35 yaş	18	81,5	52	99
36-40 yaş	3	66	53	86

$p < 0,05$, Kruskal Wallis H Testi

Katılımcıların yardım etme düzeyleri ($p=0,113$), bağışçılık düzeyleri ($p=0,373$), özgecilik düzeyleri ($p=0,287$) yaşa göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Özgecilik Düzeylerinin Bölümlerine Göre İncelenmesi

	Bölüm	n	Medyan	Min	Maks	p değeri
Yardım Etme	Psikoloji	43	54	26	70	0,142
	Hukuk	61	55	35	70	
	Makine Mühendisliği	57	55	20	70	
	Odyoloji	28	58,5	26	68	
	Tıp	27	54	22	70	
	Okul Öncesi Öğretmenliği	43	54	36	70	
	Mimarlık	59	53	24	70	
	İşletme	20	55,5	43	70	
	Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	25	56	32	69	
	Uluslararası İlişkiler	38	60,5	30	70	
Bağışçılık	Psikoloji	43	23	15	30	0,055
	Hukuk	61	22	7	30	
	Makine Mühendisliği	57	20	7	30	
	Odyoloji	28	21	10	30	
	Tıp	27	25	13	30	
	Okul Öncesi Öğretmenliği	43	22	12	30	
	Mimarlık	59	23,5	11	30	
	İşletme	20	26	18	30	
	Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	25	26	21	30	
	Uluslararası İlişkiler	38	24	9	30	
Özgecilik Ölçeği	Psikoloji	43	77	44	100	0,051
	Hukuk	61	77	42	100	
	Makine Mühendisliği	57	74	27	100	
	Odyoloji	28	81	44	96	
	Tıp	27	74	32	100	
	Okul Öncesi Öğretmenliği	43	82	49	99	
	Mimarlık	59	76	36	100	
	İşletme	20	79,5	55	100	
	Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon	25	83	50	97	
	Uluslararası İlişkiler	38	84	45	100	

$p < 0,05$, Kruskal Wallis H Testi

Katılımcıların yardım etme düzeyleri ($p=0,142$), bağışçılık düzeyleri ($p=0,055$), özgecilik düzeyleri ($p=0,051$) bölümlerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Özgecilik Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi

	Sınıf Düzeyi	n	Medyan	Min	Maks	p değeri	İkili Karşılaştırmalar
Yardım Etme	1. sınıf	74	52	25	70	0,070	4.Sınıf>1.Sınıf
	2. sınıf	91	55	22	70		

	3. sınıf	80	56	20	70		
	4. sınıf	145	57	26	70		
	5. sınıf	3	47	39	67		
	6. sınıf	8	52,5	36	66		
	1.sınıf	74	22	9	30		
	2. sınıf	91	24	10	30		
Bağışçılık	3. sınıf	80	22	7	30	0,176	
	4. sınıf	145	23	7	30		
	5. sınıf	3	23	16	27		
	6. sınıf	8	17	12	27		
	1.sınıf	74	73,5	43	100		
	2. sınıf	91	79	32	100		
Özgecilik Ölçeği	3. sınıf	80	76,5	27	100	0,020	4.Sınıf>1.Sınıf
	4. sınıf	145	81	42	100		
	5. sınıf	3	74	55	90		
	6. sınıf	8	70	52	93		

$p<0,05$, Kruskal Wallis H Testi

Katılımcıların yardım etme ve özgecilik düzeyleri sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir. 4.sınıf öğrencilerinin yardım etme ($p=0,070$) ve özgecilik düzeyleri ($p=0,020$) 1.sınıf öğrencilerin

yardım etme ve özgecilik düzeylerine kıyasla daha yüksektir. Katılımcıların bağışçılık ($p= 0,176$) sınıf düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Özgecilik Düzeylerinin Gelir Düzeyine Göre İncelenmesi

	Gelir Durumu	n	Medyan	Min	Maks	p değeri	İkili Karşılaştırmalar
Yardım Etme	Düşük	82	52	20	70	0,006	Orta, Yüksek > Düşük
	Orta	287	56	22	70		
	Yüksek	32	58	26	70		
Bağışçılık	Düşük	82	20	7	30	<0,001	Orta, Yüksek > Düşük
	Orta	287	23	7	30		
	Yüksek	32	26	12	30		
Özgecilik Ölçeği	Düşük	82	72	27	100	<0,001	Orta, Yüksek > Düşük
	Orta	287	78	32	100		
	Yüksek	32	84	43	100		

$p<0,05$, Kruskal Wallis H Testi

Katılımcıların yardım etme düzeyleri ($p=0,006$), bağışçılık düzeyleri ($p<0,001$), özgecilik düzeyleri ($p<0,001$) gelir durumlarına göre farklılık göstermektedir. Orta ve yüksek gelire sahip olan

katılımcıların yardım etme, bağışçılık ve özgecilik düzeyleri düşük gelire sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 7. Katılımcıların Özgecilik Düzeylerinin Travma Kaynağına Göre İncelenmesi

	Travma Kaynağı	n	Medyan	Min	Maks	p değeri	İkili Karşılaştırmalar
Yardım Etme	Aile (1.dereceden yakın anne, baba, kardeş)	74	53,5	22	70	0,105	
	Akrabalar	25	59	34	68		
	Herhangi bir yakınınız	5	60	41	69		

Bağışçılık	Arkadaş/arkadaşlar	21	50	20	70	0,176
	Tanıdığınız biri/birileri	16	54	34	63	
	Yabancı/yabancılar	4	45,5	37	60	
	Bir durum	20	55	45	70	
	Aile (1.dereceden yakın anne, baba, kardeş)	74	21	10	30	
	Akrabalar	25	24	18	29	
	Herhangi bir yakınınız	5	20	5	30	
	Arkadaş/arkadaşlar	21	19	7	30	
	Tanıdığınız biri/birileri	16	22,5	7	30	
	Yabancı/yabancılar	4	20	16	26	
Bir durum	20	22,5	15	30		
Özgecilik Ölçeği	Aile (1.dereceden yakın anne, baba, kardeş)	74	74,5	32	100	0,889
	Akrabalar	25	81	53	97	
	Herhangi bir yakınınız	5	75	61	99	
	Arkadaş/arkadaşlar	21	70	27	100	
	Tanıdığınız biri/birileri	16	76,5	42	93	
	Yabancı/yabancılar	4	65,5	53	86	
Bir durum	20	77	60	100		

$p < 0,05$, Kruskal Wallis H Testi

Katılımcıların yardım etme düzeyleri ($p=0,105$), bağışçılık düzeyleri ($p=0,176$), özgecilik düzeyleri ($p=0,889$) travma kaynağına göre farklılık göstermemektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğrencilerin yardım etme düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermemekte; bağışçılık ve özgecilik düzeyleri ise cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir. Kadınların bağışçılık ve özgecilik düzeyleri erkeklere kıyasla daha yüksektir. Araştırmamızın bu bulgusu Arpacı ve Özmen (2014)'in; Avcı ve diğerleri (2013)'nin; Kılınç, Kılıç ve İpekçi (2016)'nin Mutafçılar (2008)'in öğretmenlerle gerçekleştirdiği; Canale, White ve Kelly (1996)'in sosyal hizmetli, psikiyatrist, psikologlar ile gerçekleştirdiği çalışmaya ait sonuçlara ters düşmektedir. Bazı araştırma sonuçlarında özgecilik düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı sonuçlar elde edememişlerdir (Kasapoğlu, 2013; Onatır, 2008;

Yeşilkayalı, 2015; İşmen ve Yıldız 2005; Ak, 2013). Üniversite öğrencileri ile yapılan araştırma sonuçlarında cinsiyet ile özgecilik düzeyleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir (Acar ve Apak, 2017; Sevim ve Artan, 2019).

Öğrencilerin yardım etme, bağışçılık ve özgecilik düzeyleri yaşlarına göre farklılık göstermemektedir. Midlarsky ve Kahana (2007) yaşın artmasıyla kişilerin özgecilik düzeylerinin arttığını ve yaşlı yetişkinlerin genç yetişkinlere kıyasla daha fazla özgeci özelliklere sahip olduğunu belirtmektedir. Literatüre bakıldığında, özgeciliğin yaşa göre farklılık gösterdiğini destekleyen araştırma sonuçları (Mutafçılar, 2008) bulunmakla birlikte desteklemeyen araştırmalar da (Kitapçı, 2018; Kılınç, Kılıç; Topuz, 2013, Yeşilkaya, 2015; Ak, 2013) bulunmaktadır. Örneklem grubundaki yaş skalasının darlığı veya genişliği özgecilik düzeyi ile yaş arasındaki ilişkiye bakan araştırma sonuçlarında farklılık olmasına neden olabilmektedir.

Öğrencilerin yardım etme, bağışçılık ve özgecilik düzeyleri bölümlerine göre farklılık göstermemektedir. Buna karşılık Boylu (2020)'nin araştırma sonucuna göre ise sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin psikoloji bölümü öğrencilerine göre özgecilik düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bu iki bölüm arasında değerlendirme yapan bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Öğrencilerin bağışçılık düzeyleri sınıf düzeylerine göre farklılık göstermemekte; yardım etme ve özgecilik düzeyleri ise sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir. 4.sınıf öğrencilerinin yardım etme ve özgecilik düzeyleri 1.sınıf öğrencilerin yardım etme ve özgecilik düzeylerine kıyasla daha yüksektir. Kayma ve Çetinkaya-Büyükbodur (2020) ise birinci ve ikinci sınıfta eğitime devam eden öğrencilerin yardım etme ve bağışçılık puan ortalamaları dördüncü sınıfta devam edenlerden daha düşük bulmuştur. Kasaoğlu (2013)'nin üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada 3. sınıfların 1. sınıflardan daha yüksek özgecilik seviyelerine sahip olduğu bulunmuştur. Üniversite hayatında sosyal çevreleri de zaman içinde güçlenerek bir güven ilişkisi geliştirmektedirler. Bu sebeple son sınıfların özgecilik düzeylerinin daha yüksek sonuçlarının olması beklendiği bir durum olmaktadır.

Öğrencilerin yardım etme, bağışçılık ve özgecilik düzeyleri gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Orta ve yüksek gelire sahip olan katılımcıların yardım etme, bağışçılık ve özgecilik düzeyleri düşük gelire sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Elde edilen bu sonuç Ak (2013), Banbal (2010) çalışma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Yapılan bazı araştırma sonuçlarında özgeciliğin gelir düzeyinden etkilenmediği ortaya konmuştur (Johnson, 2000; Kısaç ve Başerler, 2017; Yıldırım ve Topçuoğlu, 2016). Gelir düzeyinin düşük olduğu kişiler de temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik kaygılar yaşamaktadırlar. Bireylerin psikolojik ihtiyaçlarından ziyade temel ihtiyaçlarına odaklandığı düşünülmektedir. Üniversite öğrencilerinin temel ihtiyaçlarını karşılamak için yarı zamanlı işlerde çalışıyor olmasından dolayı gönüllülük gerektiren faaliyetlere katılmaya zaman, motivasyon ve enerji bulma açısından sorun teşkil edebileceği düşünülmektedir (Özdin, 2019).

Öğrencilerin yardım etme, bağışçılık ve özgecilik düzeyleri travma kaynağına göre farklılık göstermemektedir. Özgecilik düzeyleri ile travma kaynağının ilişkili olduğuna dair literatürde bir araştırmaya rastlanmamıştır. Literatür de mevcut çalışma da ele alınan kişisel bilgi formundaki travma kaynağı değişkeni tercih edilmemiştir.

5. ÖNERİLER

Araştırmanın örnekleme lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Yüksek lisans, doktora öğrenimlerine devam etmekte olan öğrencilerde oluşturulan örneklemeler ile benzer çalışmalar yapılabilir. Mevcut araştırmadaki değişkenlerin yanında daha farklı değişkenlerle birlikte ele alınabilir.

Özgeci davranışlar teşvik edilerek, uzman kişiler tarafından etkinlikler düzenlenerek, iletişim araçları ile bilgilendirme yapılarak yönlendirilebilir. Eğitimin her kademesinde özgeci davranışları teşvik edip artıracak uygulamalar ve programlar yapılabilir. Ekonomik sıkıntıları gidermek için sosyal hizmetler, sevgi evleri tarzı insanlara yardım edeceği kurumlarda çalışıp hem o insanlar olan katkısını görüp hem de maddi kazanç sağlayabileceği (burs gibi ya da ihtiyacı olan somut şeyler) durumlara yönlendirilebilir.

6. KAYNAKÇA

- Acar, M. C. Ve Apak, H. (2017). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Empatik Eğimleri İle Özgecilik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelemesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 28(1), 93- 112.
- Ak, K. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Özgecilik Düzeylerinin Yordayıcısı Olarak Yaşam Amaçları. Yüksek Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Aronson, E., Wilson, T. ve Akert, R. (2012). Sosyal Psikoloji, (Çev: Okhan Gündüz), Kaktüs Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, s.623.
- Arpacı, P. ve Özmen, D. (2014). Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecilik ve Empatik Eğilim Düzeyleri ve Aralarındaki İlişki. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11(3), 51- 57.
- Avcı, D., Aydın, D. ve Özbaşaran, F. (2013). Hemşirelik Öğrencilerinde Empati-Özgecilik İlişkisi Ve Özgeci Davranışın Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 108-113.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Anı Yayıncılık, s. 66
- Banbal, G. K. (2010). Hemşirelik Öğrencilerinin Özgecilik Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Başerler, Z. ve Kısaç, İ. (2017). Özgeci Davranışın Psikolojik İyi Oluş ve Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi (Erzurum İli Örneği). *Asos Journal*, vol.5, no.56, 582-594.
- Batson, C. D. and Shaw, L. L. (1991). Evidence For Altruism: Toward A Pluralism Of Prosocial Motives. *Psychological Inquiry*, 2 (2), 107-122.
- Boylu, M. A. (2020). "Üniversite Öğrencilerinin Özgecilik Düzeyleri İle Empatik Eğilim Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Budak, S. (2000). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, s. 557.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 18th ed. Ankara: Pegem Yayınları, s.95-96.

- Canale Joseph, R., White, R. And Kelly, K. (1996). The Use Of Altruism And Forgiveness In Therapy. *Journal of Religion and Health*, 35(3),225–230.
- Chou, K. L. (1998). Effects Of Age, Gender, And Participation In Volunteer Activities On The Altruistic Behavior Of Chinese Adolescents. *The Journal Of Genetic Psychology*, 159(2), 195-201.
- Erkuş, A. (1994). *Psikoloji Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Doruk Yayınları, s. 14-20.
- Hoffman, M. (2011). Does Higher Income Make You More Altruistic? Evidence From The Holocaust. *Review of Economics and Statistics*, 93(3), 876-887.
- İşmen, A. E. ve Yıldız, S. A. (2005). Öğretmenliğe İlişkin Tutumların Özgeciliği ve Atılganlık Düzeyleri Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 42, 151-166.
- Johnson, K. K. (2000). Age and Gender Differences in Altruistic Behavior. Unpublished Thesis. OR: University of Oregon.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Cemalçılar, Z. (2014). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi, 21-37.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (30. baskı, ilk basım yılı: 1982). Ankara: Nobel Yayıncılık, s. 108-120.
- Kasapoğlu, F. (2013). Üniversite Öğrencilerinde İyilik Hali İle Özgeciliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kasapoğlu, F. (2017). İyilik Hali ve Özgeciliği. Ankara: Gece Kitaplığı, s. 55-70.
- Kayma, D. ve Çetinkaya-Büyükbodur, A. (2020). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin Özgeciliği Özellikleri İle Damgalama/Stigma Eğilimleri Arasındaki İlişki. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 849-873.
- Kılınç, E., Kılıç, M. Ve İPEKÇİ, N. N. (2016). Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı, Atılganlık ve Özgeciliği Düzeyleri İle Aralarındaki İlişkinin Belirlenmesi. *KSBD*, 8, 383-402.
- Kitapçı, A. (2018). Çocuklarında Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Annelerde Öznel İyi Oluşun Yordayıcıları Olarak Özgeciliği ve Empati Kavramlarının Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Littauer, F. (2002). *Kişiliğinizi Tanıyın*. (Çev. Demet Dizman), İstanbul: Sistem Yayıncılık, s. 190-197.
- Mastain, L. (2006). The Lived Experience Of Spontaneous Altruism: A phenomenological Study. *Journal of Phenomenological Psychology*, 37(1), 26-52.
- Midlarsky, E. and Kahana, E. (2007). Altruism, Well-Being, And Mental Health In Late Life. In *Altruism and Health: Perspectives from Empirical Research*. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195182910.003.0006>
- Mutafçılar, I. (2008). Özgeciliği Kavramının Tarihsel Gelişimi Ve Öğretmenler Özgeciliği Üzerine Bir Araştırma, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Onatır, M. (2008). Öğretmenlerde Özgeciliği İle Değer Tercihleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdin Çağatayalp, G. (2019). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik Ve Özgeciliği Düzeylerinin Psikolojik İyi Oluş Düzeylerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Sevim, K. ve Artan, T. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı ve Damgalama Eğilimi Arasındaki İlişki. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 143-156.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. and Sears, D. O. (2010). *Sosyal Psikoloji*. (Çev. Ali Dönmez), İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, s.475-478.
- Topuz, C. (2013). Üniversite Öğrencilerinde Özgeciliğin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş ile İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H., İşmen Gazioğlu, E., Yıldız, A., Demir, İ., Meşeci, F., Kılıçaslan, A. ve Sertelin, Ç. (2006). Öğretmen Özgeciliği Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. Cilt. 6. Sayı. 3, 947- 972.
- Yeşilkayalı, H. C. (2015). Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri İle Empatik Becerileri Ve Özgeciliği Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara*.
- Yıldırım, M. ve Topçuoğlu, P. (2016). Özgeciliğin Çeşitli Demografik Değişkenlerle İncelenmesi: Sakarya Örneği, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (32), 40-53.